



VIDHYAYANA

An International Multidisciplinary Research e-Journal

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

બી. એડ. અભ્યાસક્રમના બાલ્યાવસ્થા અને વિકાસ વિષયના અભિસંધાન એકમના અધ્યાપન માટે પાવર

પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન કાર્યક્રમની અસરકારકતા

હેતલ એચ. જોષી

આસી. શિક્ષક

માતૃશી મોંઘીબા ગર્લ્સ હાઈસ્કૂલ,

વીરપુર

VIDHYAYANA

ડો. હિતેશ એમ. સોલંકી

અસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસર

શ્રીમતી એમ. એમ. શાહ કોલેજ ઓફ એડ્યુકેશન, વઢવાણ સિટિ



VIDHYAYANA

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

An International Multidisciplinary Research e-Journal

સારાશ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાટે પરપરાગત અધ્યાપન પદ્ધતિ અને પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન કાર્યક્રમની અભિસધાન એકમના અધ્યાપન માટે સરચના કરી હતી. કાર્યક્રમ સરચના અતર્ગત અભિસધાન એકમના વિષયવસ્તુનુ ચાર ભાગમા વિભાગીય આયોજન કરી પરપરાગત તથા પાવર પોઈન્ટ વિડીયો કલિપ-સ્લાઈડ શો નિર્માણ કરવામા આવ્યો હતો. કાર્યક્રમ સરચના માટે કમ્પ્યુટર ટેકનોલજી સાધનનો ઉપયોગ કરવામા આવ્યો હતો. ત્યારબાદ પ્રાયોગિક રીતે આ બને કાર્યક્રમનો અમલ શહેરી વિસ્તારની બી.એડ્. કોલેજમા અભ્યાસ કરતા તાલીમાર્થીઓ પર કરવામા આવ્યો હતો. પ્રયોગના અતે શિક્ષક નિર્મિત ઉત્તર કસોટીની મદદથી મૂલ્યાકન કરવામા આવ્યુ અને પ્રાપ્તાકો મેળવવામા આવ્યા હતા. બને જૂથના પ્રાપ્તાકોના સરાસરી તફાવતની સાર્થકતા ટી-કસોટી દ્વારા ચકાસવામા આવી. પરપરાગત તથા પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન કાર્યક્રમની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર અસરકારકતા ચકાસવામા આવી હતી.



VIDHYAYANA



VIDHYAYANA

An International Multidisciplinary Research e-Journal

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

બી.એડ્. અભ્યાસક્રમના બાલ્યાવસ્થા અને વિકાસ વિષયના અભિસંધાન એકમના અધ્યાપન માટે

પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન કાર્યક્રમની અસરકારકતા

૧.૦ પ્રસ્તાવના

આજનું વિશ્વ માનવજાતના અથાગ પ્રયત્નોનું પરિણામ છે. આદિકાળથી માનવ જીવન સતત વિકસતું રહ્યું છે. છેલ્લી બે સદીઓ અને તેમા પણ છેલ્લા પચાસ વર્ષમા આ વિકાસની ઝડપ અત્યંત વધી છે. જેનો શ્રેય વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના ફાળે છે.

પ્રાચીન સમયમા ગુરુ દ્વારા શિષ્યને વ્યાખ્યાન, રટણ, ઉચ્ચારણ, પુનઃરટણ, ચર્ચા વગેરે દ્વારા શિક્ષણકાર્ય હાથ ધરવામા આવતું હતું, પરંતુ આ શિક્ષણ પદ્ધતિની કેટલીક મર્યાદાઓ હતી. સમય જતા શિક્ષણમા વ્યાખ્યાન પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવામા આવ્યો. જેમા બ્લેકબોર્ડ, ચોક અને વ્યાખ્યાનના ઉપયોગ કરવામા આવતો પરંતુ તેમા પણ કેટલીક ખામીઓ જોવા મળે છે. કારણ કે બધા જ વિષયો માટે માત્ર વ્યાખ્યાન પદ્ધતિ જ યોગ્ય છે એવું કહી શકાય નહીં. તેમજ એક જ વિષયમા આવતા જુદા-જુદા એકમો માટે પણ એક જ શિક્ષણ પદ્ધતિ દ્વારા અધ્યાપનમા કેટલીક મર્યાદાઓ રહી જાય છે. તેમજ વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણકાર્યમા પ્રવૃત રાખવાથી શિક્ષણ પદ્ધતિને વધારે અસરકારક બનાવવી જોઈએ.

શૈક્ષણિક ટેકનોલોજીના સમયમા શિક્ષણ પદ્ધતિને અસરકારક બનાવવા માટે આધુનિક શિક્ષણ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવો અનિવાર્ય બન્યો. પ્રાયોગિક એકમોના અધ્યાપન માટે આધુનિક પદ્ધતિ અસરકારક નિવડે છે કે નહીં તે બાબતને ધ્યાનમા રાખતા પ્રસ્તુત અભ્યાસ બી.એડ્. અભ્યાસક્રમ અતર્ગત બાલ્યાવસ્થા અને વિકાસ વિષયના 'અભિસંધાન' એકમના અધ્યાપન માટે પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન કાર્યક્રમની અસરકારકતાના સદર્ભમા અભ્યાસ હાથ ધર્યો હતો.



૨.૦ અભ્યાસના હેતુઓ

પ્રસ્તુત અભ્યાસના હેતુઓ આ મુજબ હતા.

૧. અભિસંધાન એકમના અધ્યાપન માટે પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન કાર્યક્રમની સરચના કરવી.
૨. અભિસંધાન એકમના અધ્યાપન માટે પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન કાર્યક્રમની અસરકારકતા ચકાસવી.

૩.૦ અભ્યાસની ઉત્કલ્પનાઓ

પ્રસ્તુત અભ્યાસની ઉત્કલ્પના આ મુજબ હતી.

“બી.એડ્. અભ્યાસક્રમ અતર્ગત બાલ્યાવસ્થા અને વિકાસ વિષયના 'અભિસંધાન' એકમ માટે પરપરાગત અધ્યાપન પદ્ધતિથી અધ્યયન પામેલા વિદ્યાર્થીઓ અને પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન અધ્યાપન પદ્ધતિથી અધ્યયન પામેલા વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિના પ્રાપ્તાકોની સરાસરીઓ વચ્ચે સાર્થક તફાવત નહીં હોય.”



VIDHYAYANA

An International Multidisciplinary Research e-Journal

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

૪.૦ અભ્યાસમા સમાવિષ્ટ ચલો

પ્રસ્તુત અભ્યાસ સમાવિષ્ટ ચલો આ પ્રમાણે હતા.

સ્વતંત્ર ચલ. પ્રસ્તુત અભ્યાસમા સ્વતંત્ર ચલ તરીકે અધ્યાપન પદ્ધતિ જેની બે કક્ષાઓ (૧) પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન અને (૨) પરપરાગત અધ્યાપન પદ્ધતિ.

પરતંત્ર ચલ. પ્રસ્તુત અભ્યાસમા પરતંત્ર ચલ તરીકે શૈક્ષણિક સિદ્ધિ હતી.

અકુશિત ચલ. પ્રસ્તુત અભ્યાસમા અકુશિત ચલ તરીકે (૧) શિક્ષણનુ માધ્યમ, (૨) શૈક્ષણિક વર્ષ, (૩) એકમ, (૪) જાતીયતા, (૫) વિષય.

આતરવર્તી ચલ. પ્રસ્તુત અભ્યાસમા આતરવર્તી ચલ તરીકે (૧) અધ્યાપન પદ્ધતિનુ નાવિન્ય, (૨) જૂથો વચ્ચે થતી આતરક્રિયા, (૩) વિષય પ્રત્યે રસ અને (૪) વ્યક્તિગત ભિન્નતા.

૫.૦ પદોની વ્યવહારુ વ્યાખ્યા

પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન કાર્યક્રમ. આયોજનબદ્ધ વ્યાખ્યાન માટે માહિતીના મુદ્દાઓને અસરકારક રીતે રજૂ કરવા માટે પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન શિક્ષકને અધ્યાપન કાર્યમા ઉપયોગી બનતુ સાધન છે. વિદ્યાર્થીને દૃશ્ય-શ્રાવ્ય સ્વરૂપમા કમ્પ્યુટર સ્લાઈડ દ્વારા માહિતી પૂરી પાડતુ સાધન જેની રજૂઆતની સાથે શિક્ષક કથન હોય તેમજ ચિત્રો, સારણી, આલેખો, કોષ્ટક વગેરેની રજૂઆત કરવામા મદદરૂપ થાય છે.

શૈક્ષણિક સિદ્ધિ. બી.એડ્. અભ્યાસક્રમ અતર્ગત બાલ્યાવસ્થા અને વિકાસ વિષયમા 'અભિસંધાન' એકમ માટે રચવામા આવેલ શિક્ષક રચિત કસોટીમા તાલીમાર્થીઓએ મેળવેલ પ્રાપ્તકોને શૈક્ષણિક સિદ્ધિ તરીકે સ્વીકારવામા આવેલ.

૬.૦ અભ્યાસનુ ક્ષેત્ર

પ્રસ્તુત અભ્યાસનુ ક્ષેત્ર શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી અને અધ્યાપન પ્રયુક્તિ હતુ.

૭.૦ અભ્યાસનો પ્રકાર

પ્રસ્તુત અભ્યાસ વ્યવહારિક પ્રકારનુ હતુ તથા પ્રસ્તુત અભ્યાસ મા માહિતી તાલીમાર્થીઓ પાસેથી સખ્યાત્મક સ્વરૂપે પ્રાપ્ય હતી, તેનુ ગુણાકન કર્યા બાદ તેનુ અકશાસ્ત્રીય પ્રયુક્તિઓનો ઉપયોગ કરી પૃથક્કરણ કરવામા આવ્યુ હતુ તેથી આ અભ્યાસ સખ્યાત્મક પ્રકારનો હતો.

૮.૦ વ્યાપવિશ્વ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમા વ્યાપવિશ્વ તરીકે બી.એડ્.ના તાલીમાર્થીઓનો સમાવેશ કરવામા આવ્યો હતો.

૯.૦ નમૂના પસંદગી

પ્રસ્તુત અભ્યાસમા બી.એડ્. કોલેજની પસંદગી સહેતુક નમૂના પસંદગીથી કરવામા આવેલ અને કોલેજના ૬૦ પાત્રોનો નમૂના તરીકે સમાવેશ કરવામા આવેલ હતો.

૧૦.૦ સશોધન પદ્ધતિ

પ્રસ્તુત અભ્યાસ પ્રાયોગિક સશોધન પદ્ધતિ દ્વારા હાથ ધરવામા આવ્યો હતો.



VIDHYAYANA

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

An International Multidisciplinary Research e-Journal

११.० ઉપકરણ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમા શિક્ષક નિર્મિત કસોટીનો ઉપકરણ તરીકે ઉપયોગ કરવામા આવ્યો હતો.

१૨.૦ માહિતીનું એકત્રીકરણ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમા પ્રાયોગિક કાર્યના અતે પરત્ર ચલના માપન માટે બને જૂથના તાલીમાર્થીઓ પાસેથી 'અભિસધાન' એકમની શિક્ષક નિર્મિત સિદ્ધિ કસોટી દ્વારા માહિતી મેળવવામા આવી હતી.

१૩.૦ માહિતીનું સ્વરૂપ

પ્રસ્તુત અભ્યાસનો હેતુ પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન કાર્યક્રમ પદ્ધતિની અસરકારકતા તપાસવાનો હતો. આ માટે બને જૂથો પર પ્રયોગના અમલ બાદ શિક્ષક નિર્મિત કસોટી દ્વારા બને જૂથોના સિદ્ધિ પ્રાપ્તાકો કાચા પ્રાપ્તાકો સ્વરૂપે મેળવવામા આવ્યા હતા. મેળવેલ માહિતી સખ્યાત્મક સ્વરૂપમા હતી. જેની માપન કક્ષા અતરાલ માપ પદ્ધતિ હતી.

१૪.૦ પૃથક્કરણની પ્રવિધિ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમા શિક્ષક નિર્મિત કસોટી પર પ્રાપ્ત થયેલ બને જૂથોના પ્રાપ્તાકોના પૃથક્કરણ માટે સરાસરી, પ્રમાણવિચલન અને ટી-મૂલ્ય મેળવવામા આવ્યા હતા.

१૫.૦ માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત અભ્યાસમા પ્રયોગ દરમિયાન પ્રાયોગિક જૂથમા ૩૦ અને નિયત્રિત જૂથમા પણ ૩૦ તાલીમાર્થીઓ હતા. આમ બને જૂથ મળીને કુલ ૬૦ તાલીમાર્થીઓ હતા. પ્રયોગને અતે આ ૬૦ તાલીમાર્થીઓને એકમ સિદ્ધિ કસોટી આપવામા આવી હતી અને તેના આધારે પ્રાપ્ત થયેલ સિદ્ધિ પ્રાપ્તાકો દ્વારા પ્રાપ્તાકોની સરાસરી, પ્રમાણવિચલન અને સરાસરીઓ વચ્ચેના તફાવતનું ટી-મૂલ્ય મેળવવામા આવ્યું હતું જે અહીં સારણી સ્વરૂપે રજૂ કરેલ છે.

સારણી-૧

પ્રાયોગિક અને નિયત્રિત જૂથોની શિક્ષક રચિત ઉત્તર કસોટીના પ્રાપ્તાકોની સરાસરી, પ્રમાણવિચલન અને ટી-મૂલ્ય

ક્રમ	જૂથ	સખ્યા	સરાસરી	પ્રમાણવિચલન	ટી-મૂલ્ય
૧	પ્રાયોગિક જૂથ	૩૦	૧૮.૮૦૦	૪.૬૨૬	૧.૮૫૦
૨	નિયત્રિત જૂથ	૩૦	૧૬.૬૬૬	૩.૮૦૮	



VIDHYAYANA

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

An International Multidisciplinary Research e-Journal

સારણી-૧નું અર્થઘટન કરતા જણાય છે કે પ્રાયોગિક જૂથ અને નિયત્રિત જૂથની સરાસરી અનુક્રમે ૧૮.૮૦૦ અને ૧૬.૬૬૬ હતી. બને જૂથના પ્રમાણવિચલનો અનુક્રમે ૪.૬૨૬ અને ૩.૮૦૮ હતા. બને જૂથોની સરાસરીઓના તફાવતની સાર્થકતા ચકાસવા માટે ટી-મૂલ્યની ગણતરી કરવામા આવી હતી. ગણતરી બાદ મળેલ ટી-મૂલ્ય ૧.૯૫ હતુ જે ૦.૦૫ કક્ષાના સાર્થકતા મૂલ્ય ૧.૯૬ કરતા ઓછુ હતુ. આથી આ બને જૂથોના શિક્ષક રચિત ઉત્તર કસોટીના પ્રાપ્તાકોની સરાસરી વચ્ચે સાર્થક તફાવત ન હતો.

પ્રાપ્ત અકશાસ્ત્રીય પરિણામો પરથી કહી શકાય કે વ્યાખ્યાન પદ્ધતિથી અધ્યાપન પામેલ નિયત્રિત જૂથની સરાસરી અને પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન કાર્યક્રમ દ્વારા અધ્યાપન પામેલ પ્રાયોગિક જૂથના સરાસરી પ્રાપ્તાકો વચ્ચે તફાવત સાર્થક ન હતો. તેની પ્રસ્તુત અભ્યાસની શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો અસ્વીકાર થતો નથી. આથી કહી શકાય કે વ્યાખ્યાન પદ્ધતિ અને પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન કાર્યક્રમ આ બને સમાન અસરકારક પૂરવાર થઈ હતી.

૧૬.૦ અભ્યાસના તારણો

પ્રસ્તુત અભ્યાસમા આ પ્રમાણે તારણ મળ્યુ હતુ.

પ્રસ્તુત અભ્યાસ અતર્ગત બી.એડ્. અભ્યાસક્રમના બાલ્યાવસ્થા અને વિકાસ વિષયના 'અભિસધાન' એકમના અધ્યાપનના સદર્ભમા પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન કાર્યક્રમ અને પરપરાગત પદ્ધતિ વચ્ચે સાર્થક તફાવત જોવા મળ્યો ન હતો. આથી પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન કાર્યક્રમ દ્વારા અધ્યાપન કાર્ય અને પરપરાગત પદ્ધતિએ અધ્યાપન કાર્ય બને સમાન અસરકારક જોવા મળી હતી.

૧૭.૦ સદર્ભ સાહિત્ય

પ્રકાશિત સાહિત્ય

અબાસણા, એ. ડી. (૨૦૦૨). તમારા કમ્પ્યુટરને ઓળખો. શિક્ષણશાસ્ત્ર ભવન, સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી, રાજકોટ.

ઉયાટ, ડી. એ. (૧૯૮૮). સશોધનનુ સદોહન (પ્રથમ આવૃત્તિ). રાજકોટ : શિક્ષણશાસ્ત્ર ભવન, સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી.

....., (૨૦૦૯). શિક્ષણ અને સામાજિક વિજ્ઞાનોમા સશોધનનુ પદ્ધતિશાસ્ત્ર. અમદાવાદ : સાહિત્ય મુદ્રણાલય પ્રા. લિ.



VIDHYAYANA